

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

БЄЛТЮКОВА ЄВГЕНІЯ МИХАЙЛІВНА

УДК 347.462;347.43

**ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ
НАСТУПНИЦТВА МАЙНОВИХ ПРАВ
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ
ЗА ЦИВІЛЬНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ**

Спеціальність 12.00.03 – цивільне право і цивільний процес;
сімейне право; міжнародне приватне право

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Одеса – 2019

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі права інтелектуальної власності та корпоративного права Національного університету «Одеська юридична академія» Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент НАПрН України,
заслужений діяч науки і техніки України
ХАРИТОНОВА Олена Іванівна,
Національний університет
«Одеська юридична академія»,
завідувач кафедри права
інтелектуальної власності та корпоративного права

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, доцент
КОЗЛОВСЬКА Людмила Володимирівна,
Верховний Суд,
науково-експертний департамент,
начальник відділу опрацювання правових
позицій касаційних судів та Великої Палати;

кандидат юридичних наук, доцент
МАКОДА Володимир Євгенович,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка,
доцент кафедри цивільного права
юридичного факультету

Захист відбудеться «___» _____ 2019 р. о ___ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.086.03 Національного університету «Одеська юридична академія» (65009, м. Одеса, Фонтанська дорога, 23).

З дисертацією можна ознайомитись у науковій бібліотеці Національного університету «Одеська юридична академія» за адресою: м. Одеса, вул. Академічна, 2.

Автореферат розісланий «___» _____ 2019 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

І.В. Лагутіна

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Обґрунтування вибору теми дослідження. У цей час складність та динамічність цивільного обігу детерміновані різними об'єктивними та суб'єктивними факторами. Широке використання результатів інтелектуальної діяльності в усіх сферах сучасного життя та значна ринкова вартість окремих з них зробили їх повноцінними об'єктами цивільного обігу. Відповідно виникли потреба в регламентації цих відносин та одночасно труднощі методологічного характеру, пов'язані з визначенням нормативної бази регулювання відносин інтелектуальної власності. Так, відносини, пов'язані з інтелектуальною власністю, врегульовані Книгою четвертою Цивільного кодексу України (далі – ЦК України). Відповідно до частини першої ст. 418 ЦК України право інтелектуальної власності – це право особи на результат інтелектуальної, творчої діяльності або на інший об'єкт права інтелектуальної власності, визначений цим Кодексом та іншим законом. Навіть розміщення цього інституту в ЦК України одразу за Книгою «Право власності та інші речові права» ще раз засвідчує вагомість суспільної цінності інтелектуальної власності.

Відносини, пов'язані з інтелектуальною власністю, крім ЦК України, регламентує низка спеціальних законів та законодавчих актів різної галузевої належності, договори учасників відповідних відносин, міжнародні договори, конвенції, звичаї тощо. Принципово важливим є положення про можливість субсидіарного застосування до більшості відносин інтелектуальної власності норм цивільного законодавства. Недостатньо чітко і послідовно визначається співвідношення приватно-правових та публічно-правових елементів у регулюванні відносин інтелектуальної власності.

Утім, вирішення значної кількості спірних питань залежить від того, що розуміти під інтелектуальною власністю. В науковій літературі відсутній єдиний підхід до цього питання. При цьому більшість виконаних на сьогодні досліджень стосуються окремих прав інтелектуальної власності, реалізації майнових прав та їх захисту.

Проблемам використання майнових прав інтелектуальної власності присвячено праці таких учених, як: В.А. Дозорцева, А.П. Сергєєва, О.В. Басай, Т.М. Вахонева, О.В. Кохановська, О.О. Підпригора, О.І. Харитонova та ін. Деякі аспекти внесення майнових прав інтелектуальної власності до статутного капіталу розглядалися в статтях А.О. Кодинця, Л.Я. Турчина, І.С. Якубівського, О.О. Тверезенко, С.О. Бондаренко, В.М. Кравчука. З позиції господарського права особливості формування статутного капіталу під час створення господарського товариства за рахунок об'єктів інтелектуальної власності досліджували В.С. Щербина, О.М. Вінник.

Об'єкти інтелектуальної власності є особливими об'єктами цивільного обігу зі спеціальним правовим режимом, права на які можуть переходити в порядку наступництва. Це широко розповсюджене в цивільному обігу явище може виникати на підставі різних юридичних фактів, від яких коливається і вид, і обсяг наступництва, а також його правові наслідки. Як правило, окремі аспекти правонаступництва досліджуються в межах певних цивільних правовідносин. Так, у всіх періодах розвитку юридичної думки увага вчених була привернута до проблем спадкового права, в тому числі й до поняття спадкового правонаступництва (А.Г. Гойхбарг, А.А. Пріградов-Кудрін, Я.Н. Брандербургський, С.М. Ландкоф, П.С. Орловський, М.О. Рейхель, В.І. Серебровський, А. Давідович, Б.С. Антімонов, В.К. Дронніков, Ю.А. Заїка, О.Є. Кухарєв, І.В. Жілінкова, З.В. Ромовська, Є.І. Фурса, С.Я. Фурса, Л.К. Буркацький, Є.О. Рябоконь та ін.). Деякі цивілісти розглядали правонаступництво в контексті підстави заміни особи в зобов'язанні (Є.О. Харитонов, І.Г. Бабіч). Питання правонаступництва також розглядалося в контексті дослідження відносин реорганізації юридичних осіб (М.І. Кулагін, Г.С. Шапкіна, С.Б. Пугінський тощо).

Незважаючи на таку значну увагу дослідників до окремих аспектів правонаступництва, слід визнати, що найповніше питання наступництва в цивільному праві були досліджені тільки Б.Б. Черепаниним у його фундаментальній роботі «Правопреемство по советскому гражданскому праву» в 1962 році. При цьому за виключенням окремих публікацій на електронних ресурсах в мережі Інтернет, природа та особливості наступництва майнових прав інтелектуальної власності на монографічному рівні не досліджувались. Утім, правильне розуміння наступництва майнових прав інтелектуальної власності, а також визначення його цивільно-правових наслідків сприятиме стабілізації цивільного обігу і формуванню єдиної судової практики з розгляду окремих категорій справ щодо захисту прав інтелектуальної власності, а тому звернення до дослідження цього аспекту проблематики є обґрунтованим особливо з огляду на розпочатий в Україні процес гармонізації та адаптації законодавства до законодавства країн ЄС.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до плану науково-дослідної роботи кафедри права інтелектуальної власності та корпоративного права «Корпоративне право в умовах сталого розвитку української державності та права» на 2011-2015 рр. як складової плану науково-дослідної роботи Національного університету «Одеська юридична академія» «Теоретичні та практичні проблеми забезпечення сталого розвитку української державності та права» на 2011–2015 рр. (державний реєстраційний номер 0110U000671), а також плану науково-дослідної роботи кафедри права інтелектуальної власності

та корпоративного права «Корпоративне право в умовах інтеграційного розвитку України» на 2016-2020 рр. як складової плану науково-дослідної роботи Національного університету «Одеська юридична академія» «Стратегія інтеграційного розвитку України: правовий та культурний вимір» на 2016–2020 рр. (державний реєстраційний номер 0116U001842).

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є з'ясування поняття, змісту і характерних ознак наступництва майнових прав інтелектуальної власності, а також формулювання пропозицій щодо вдосконалення чинного цивільного законодавства України в цій сфері та практики його застосування.

Для досягнення поставленої мети у дисертації вирішувалися такі завдання:

- охарактеризувати правовідносини з права інтелектуальної власності, їх зміст та характерні риси;

- розглянути наступництво в цивільному праві України як підставу переходу права інтелектуальної власності;

- охарактеризувати наступництво майнових прав інтелектуальної власності на підставі договору в межах його окремих договірних видів (ліцензійний договір, договір про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності, договір про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності);

- визначити особливості спадкового наступництва майнових прав інтелектуальної власності;

- розглянути наступництво майнових прав інтелектуальної власності при реорганізації юридичних осіб та при зверненні стягнення на майнові права інтелектуальної власності;

- сформулювати теоретично обґрунтовані пропозиції щодо вдосконалення правового регулювання наступництва майнових прав інтелектуальної власності;

Об'єктом дослідження є правовідносини, що виникають при наступництві майнових прав інтелектуальної власності за цивільним правом України.

Предметом дослідження є наступництво майнових прав інтелектуальної власності за цивільним правом України.

Методи дослідження. Дисертація ґрунтується на комплексному застосуванні загальнонаукових і спеціальних методів наукового пізнання, обраних з урахуванням мети і завдань дослідження, його об'єкта і предмета. Використання діалектичного методу дозволило на підставі виокремлення загального та особливого, розкриття єдності та суперечливості процесу розвитку права скласти цілісну систему уявлень про специфіку відносин інтелектуальної власності, особливості наступництва майнових прав

інтелектуальної власності у цивільному праві та законодавстві України (п.п. 1.1, 1.2). Історичний метод застосовувався для з'ясування умов формування конструкції наступництва майнових прав інтелектуальної власності (п. 1.3). За допомогою догматичного методу досліджувалися правові норми, які регулюють наступництво майнових прав інтелектуальної власності за цивільним законодавством України (п.п. 1.3, 2.1, 2.2, 2.3, 3.1, 3.2, 3.3). Системно-структурний метод використовувався для з'ясування змісту наступництва майнових прав інтелектуальної власності та його співвідношення з наступництвом в цивільному праві України (п. 1.3). Порівняльний метод дозволив співставити правові норми про договірне та спадкове наступництво на різних етапах його розвитку (розділи 2, 3).

Наукова новизна одержаних результатів. Дисертація є першим у вітчизняній науці цивільного права спеціальним комплексним дослідженням наступництва майнових прав інтелектуальної власності за цивільним законодавством України.

У дисертації одержано такі результати, що мають наукову новизну:
вперше:

запропоновано розглядати наступництво майнових прав інтелектуальної власності як повний або частковий перехід цих прав (їх частини) від носія цих прав до набувача на підставі закону або договору;

доведено вплив виду майнового права інтелектуальної власності на вид правонаступництва (універсальне чи сингулярне);

визначено зв'язок виду ліцензії з видом наступництва. Зокрема, встановлено, що у випадку видачі виключної ліцензії відбувається повна наступність майнових прав; при видачі одиначної ліцензії наступництво прав має частковий характер. Невиключна ліцензія також тягне наступництво, яке має частковий (сингулярний характер);

доведено, що в більшості випадків переходу майнових прав інтелектуальної власності має місце часткове (сингулярне) наступництво цих прав;

запропоновано у ст. 7 Закону України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні» до випадків проведення обов'язкової оцінки віднести також проведення грошової оцінки майнових прав інтелектуальної власності, що вносяться як вклад до статутного капіталу господарського товариства;

вдосконалено:

положення стосовно розмежування ліцензії та ліцензійного договору, їх співвідношення як правопідтверджуючого документу (ліцензія) та юридичного факту (підстави) для переходу майнових прав інтелектуальної власності (договір);

розуміння наступництва як процесу переходу повного або часткового прав та обов'язків від правопопередника до правонаступника;

перелік умов договору про створення за замовленням та використання об'єкта права інтелектуальної власності, відповідно до якого окрім умов, визначених законодавцем, договір повинен містити умови щодо розподілу майнових прав інтелектуальної власності на створений об'єкт, винагороди, способи та умови використання цього об'єкта замовником, вимоги, яким має відповідати об'єкт цього договору (обсяг, форма, зміст, цільове призначення, сфера застосування та ін.), які є важливими та визначальними як для замовника, так і для автора;

положення стосовно переходу немайнового права на охорону недоторканності твору до іншої особи. Зокрема, у випадку уповноваження автором певної особи на охорону твору, автор повинен укласти з цією особою цивільно-правовий договір або зробити відповідне розпорядження у заповіті. У разі якщо автором не визначено таку особу, обов'язок охороняти недоторканність твору повинен переходити до спадкоємців автора на підставі прямої вказівки закону;

дістало подальшого розвитку:

положення про те, що за своєю цивільно-правовою природою ліцензія є одностороннім правочином, що засвідчує намір ліцензіара надати повноваження на використання об'єкта інтелектуальної власності в обсязі, визначеному ліцензією. Тому у випадку її оформлення як окремого документа, для чинності ліцензії достатньо волевиявлення ліцензіара, спрямованого на надання прав на використання результату творчості іншій особі. Згода ліцензіата у такому разі не вимагається. Проте, якщо ліцензія є складовою іншого цивільно-правового договору, надання їй юридичної сили потребує волевиявлення обох сторін договору;

положення стосовно того, що єдиною договірною конструкцією, згідно з якою відбувається відчуження (передача) майнових прав інтелектуальної власності, в якості внеску до статутного капіталу юридичної особи, є договір про передавання майнових прав інтелектуальної власності;

положення щодо вирішального значення розподільчого балансу та передавального акту для визначення обсягу майнових прав інтелектуальної власності, які передаються в процесі реорганізації юридичної особи;

теза стосовно достатності закріплення за необхідним спадкоємцем лише деяких майнових прав автора та/або винахідника (інститут обов'язкової частки);

положення стосовно визначення допустимих доказів належності авторських прав. Наголошується, що допустимими доказами належності авторських прав можуть бути різні документи, в тому числі: висновки, надані

науковими чи експертними установами; укладені спадкодавцем ліцензійні договори про використання власного твору; договори про відчуження виключних прав або їх частини. Хоча на даний момент названі документи не приймаються нотаріусом на підтвердження спадкової маси, проте, за своєю доказовою сутністю вони не відрізняються від свідоцтва про реєстрацію авторського права на твір, тому пропонується розширити коло допустимих документів, які мають прийматися нотаріусом на підтвердження наявності авторських прав у складі спадкової маси.

Практичне значення одержаних результатів. Основні положення, висновки та пропозиції, що містяться в дисертації, можуть бути використані у:

науково-дослідницькій діяльності – для подальшої розробки теоретичних та практичних проблем правового регулювання наступництва майнових прав інтелектуальної власності;

правотворчій діяльності – для вдосконалення чинного цивільного законодавства України в частині регламентації наступництва майнових прав інтелектуальної власності;

правозастосовній діяльності – для вдосконалення практики застосування актів чинного законодавства України, що регламентують наступництво майнових прав інтелектуальної власності, зокрема, формування єдиної судової практики розгляду справ, предметом яких є спори щодо наступництва майнових прав інтелектуальної власності та їх обсягів;

навчальному процесі – при викладанні навчальних дисциплін «Цивільне право», «Спадкове право», «Право інтелектуальної власності», а також підготовці підручників, навчальних посібників, практикумів, тематики кваліфікаційних робіт із зазначених дисциплін.

Апробація результатів дослідження. Дисертацію підготовлено та обговорено на кафедрі права інтелектуальної власності та корпоративного права Національного університету «Одеська юридична академія».

Основні наукові положення дисертації були апробовані у виступах на науково-практичних конференціях, зокрема: Міжнародній науково-практичній конференції «Місце юридичних наук у формуванні правової культури сучасної людини» (м. Запоріжжя, 22-23 грудня 2017 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні питання розвитку права та законодавства: наукові дискусії» (м. Львів, 15-16 грудня 2017 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Тенденції розвитку юридичної науки в інформаційному суспільстві» (м. Одеса, 29-30 грудня 2017 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми правових наук в євроінтеграційному вимірі» (м. Харків, 15-16 грудня 2017 р.); Міжнародній мультидисциплінарній конференції «Ключові питання освіти та

науки: перспективи розвитку для України та Польщі» (20-21 липня 2018 р., м. Сталева Воля, Республіка Польща).

Публікації. Результати дисертаційного дослідження відображені автором у 13 публікаціях, у тому числі у 7 статтях, опублікованих у фахових виданнях, перелік яких затверджено Міністерством освіти і науки України, 1 статті, опублікованій у зарубіжному періодичному виданні юридичного напрямку, та у 5 тезах доповідей на науково-практичних конференціях.

Структура та обсяг дисертації зумовлені метою і завданнями дослідження. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, поділених на дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел (205 найменувань), додатку. Загальний обсяг дисертації становить 183 сторінки, з яких основного тексту – 158 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ

У **Вступі** обґрунтовується вибір теми дослідження, визначаються зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, мета, завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження, висвітлюються наукова новизна одержаних результатів та їх практичне значення, зазначається про апробацію результатів дослідження, публікації, структуру та обсяг дисертації.

Перший розділ «Теоретико-правові засади наступництва майнових прав інтелектуальної власності» складається з трьох підрозділів і присвячений встановленню особливостей правовідносин інтелектуальної власності, аналізу поняття правонаступництва як підстави для переходу майнових прав інтелектуальної власності та його видів у системі приватного права.

У **підрозділі 1.1. «Правовідносини інтелектуальної власності та їх динаміка в цивільному праві України»** проаналізовані наукові позиції щодо визначення права інтелектуальної власності, виокремлюються об'єктивне та суб'єктивне розуміння права інтелектуальної власності, досліджуються чотири основних підходи в доктрині, які пояснюють природу й походження інтелектуальної власності. Запропоновано розглядати авторське право як особисті немайнові права і майнові права авторів та їх правонаступників, пов'язані зі створенням та використанням творів науки, літератури і мистецтва, зміст яких визначається законодавством. Досліджується поняття суміжних прав, їх види та місце в системі авторських прав.

У **підрозділі 1.2. «Поняття та види правонаступництва в системі приватного права»** досліджено феномен «правонаступництво», процес його формування з часів римського приватного права до теперішнього часу. Проаналізована доктрина у відповідній частині та позиції дослідників щодо визначення природи правонаступництва. Зроблено висновок, що,

незважаючи на значну кількість спеціальних досліджень окремих випадків правонаступництва (як правило, спадкового), його комплексне дослідження було проведене ще за радянських часів Б.Б. Черепакінім. Встановлено, що інститут правонаступництва носить вторинний, залежний від інших інститутів цивільного права характер. Найбільш поширеним в юридичній літературі є розуміння правонаступництва як переходу прав і обов'язків від однієї особи (правопопередника) до іншої особи (правонаступника).

У підрозділі 1.3. *«Наступництво як підстава переходу майнових прав інтелектуальної власності»* узагальнено, що в доктрині правонаступництво традиційно поділяється на два види: універсальне та сингулярне. З'ясовано, що крім закону, найбільш поширеною підставою для наступництва майнових прав виступає договір. Встановлено, що в контексті обраної проблематики, специфіка договору як підстави для наступництва прав щодо об'єктів права інтелектуальної власності обумовлюється самими об'єктами. Визначено, що легальне використання об'єкта інтелектуальної власності можливе лише на підставі договору користувача з власником зазначеного об'єкта.

Другий розділ «Наступництво майнових прав інтелектуальної власності на підставі договору» складається з трьох підрозділів і присвячений дослідженню поняття ліцензійного договору, особливостей договору про створення за замовленням і використання об'єкта прав інтелектуальної власності, а також договору про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності.

У підрозділі 2.1. *«Ліцензійний договір»* зазначається, що одним із повноважень особи, яка має майнові права інтелектуальної власності, є виключне право дозволяти використання результату творчої діяльності іншими особами. Доведено, що специфіка об'єктів інтелектуальної власності зумовлює необхідність швидкої передачі прав з чітко визначеним їх обсягом, у зв'язку з чим виникли форми такої передачі, як ліцензійний договір та ліцензія.

Досліджено основні особливості та умови ліцензійного договору. Зазначено, що у випадку укладення ліцензійного договору звужуються права володільця виключних майнових прав інтелектуальної власності, адже розширюється кого осіб, які можуть використовувати належний йому результат творчої діяльності. Проаналізовані основні переваги укладення ліцензійних договорів.

Звернено увагу на поняття ліцензії, її призначення та особливості застосування. Встановлено, що питання щодо цивільно-правового статусу ліцензії до цього часу викликають труднощі. В більшості випадків її розглядають як частину ліцензійного договору. Визначено, що ліцензія на

використання об'єкта права інтелектуальної власності розподіляється на види (виключна, одинична, невиключна та інші види, які не суперечать закону).

У **підрозділі 2.2. «Договір про створення за замовленням і використання об'єкта прав інтелектуальної власності»** проаналізовано цивільно-правовий статус договору про створення за замовленням і використання об'єкта прав інтелектуальної власності. Визначено, що особливістю цього договору є те, що на момент його укладення відповідного об'єкту інтелектуальної власності ще не існує. Встановлено, що слід розмежовувати розпорядження вже наявними суб'єктивними правами і механізмом розподілу прав на створені в майбутньому об'єкти. Проаналізовані основні характеристики (умови та особливості) договору про створення за замовленням і використанням об'єкта прав інтелектуальної власності.

З'ясовано, що поняття «договір про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності» та поняття «авторський договір замовлення» є досить схожими, але мають різну направленість: у першому випадку йдеться про всі об'єкти інтелектуальної власності, а в другому – тільки про об'єкти авторського права. Зроблено висновок, що редакція п.2 ч.1 ст.430 ЦК України потребує чіткого визначення, які особисті немайнові права, в якому обсязі та в яких випадках можуть належати не тільки авторові, а й замовнику. Запропоновано, що крім умов, визначених законодавцем, договір про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності повинен містити умови щодо розподілу майнових прав інтелектуальної власності на створений об'єкт, винагороди, умови використання цього об'єкта замовником, вимоги, яким має відповідати об'єкт цього договору (обсяг, форма, зміст, цільове призначення, сфера застосування та ін.), які є важливими та визначальними як для замовника, так і для автора.

У **підрозділі 2.3. «Договір про передавання виключних майнових прав інтелектуальної власності»** проаналізоване законодавче визначення договору про передавання виключних майнових прав інтелектуальної власності та досліджені його основні умови. Окрема увага приділена науковому розумінню цього договору. З'ясовано, що в ЦК України закріплений дуалістичний підхід: виключними правами визнаються лише майнові права; останні, в свою чергу, існують паралельно з немайнновими правами (ст.424). З'ясовано, що всі майнові права, які передаються за договором, мають бути у ньому визначені.

Встановлено, що в Україні володільцем прав на об'єкт інтелектуальної власності може бути одна або декілька осіб: як фізичних, так і юридичних, що в свою чергу зумовлює специфіку подальшого здійснення права власності на

об'єкти інтелектуальної власності, в тому числі й укладення договорів щодо нього.

Досліджено законодавчо встановлені обмеження щодо передачі виключних майнових прав та особливості договору колективного управління авторськими та суміжними правам.

Третій розділ «Позадовірне наступництво майнових прав інтелектуальної власності» складається з трьох підрозділів і присвячений особливостям спадкування майнових прав інтелектуальної власності, визначенню основних характеристик наступництва майнових прав інтелектуальної власності при реорганізації юридичних осіб, а також висвітленню порядку звернення стягнення на майнові права інтелектуальної власності, а також на їх об'єкти.

У *підрозділі 3.1. «Спадкування майнових прав інтелектуальної власності»* досліджено порядок та особливості спадкування майнових прав інтелектуальної власності за законом та за заповітом.

Проаналізовані законодавчі та наукові позиції щодо визначення особливостей заповіту, спадкування, спадкової маси, а також порядку спадкування.

З'ясовано, що в зв'язку зі специфікою об'єктів інтелектуальної власності, які передбачають майнові та немайнові права, спадкуванню підлягають лише майнові права. Разом з тим, деякі науковці дотримуються позиції, відповідно до якої окремі немайнові права переходять до правонаступника, але в обмеженому вигляді (охорона недоторканності твору).

Досліджені особливості спадкування у випадку належності об'єкта інтелектуальної власності декільком співавторам, проаналізована судова практика відповідної категорії спорів.

Встановлено, що в юридичній літературі з приводу спадкування права інтелектуальної власності були висунуті чотири основні концепції правонаступництва спадкоємців творця, згідно з якими: 1) до спадкоємців переходять і вони використовують у повному обсязі всі права інтелектуальної власності померлого автора; 2) у спадщину передаються виключно майнові права інтелектуальної власності, особисті немайнові права автора у спадкову масу не входять, хоча спадкоємці мають право захищати недоторканність твору; 3) право інтелектуальної власності переходить як певний комплекс особистих немайнових та майнових прав, обсяг яких вужче того, якими наділявся автор; 4) у спадщину переходять тільки ті права інтелектуальної власності, які виникли і не припинилися до смерті автора.

У *підрозділі 3.2. «Наступництво майнових прав інтелектуальної власності при реорганізації юридичних осіб»* встановлено, що форми реорганізації юридичних осіб обумовлюють порядок та обсяг наступництва

майнових прав інтелектуальної власності. Зауважується, що на даний момент ані в законодавстві, ані в доктрині немає єдиного підходу до розуміння сутності реорганізації. В більшості випадків реорганізації юридичних осіб має місце універсальне наступництво, тобто виключні права переходять від юридичних осіб, що реорганізуються, до їх наступників у всій сукупності, фактично в незмінному вигляді, однак, разом з тим, можливі деякі виключення. Звертається увага на те, що основна роль у процесі реорганізації належить документу, що фіксує юридичну долю всіх прав, обов'язків і активів юридичної особи або групи юридичних осіб, що реорганізуються (залежно від форми реорганізації розподільчий акт та передавальний баланс).

Проаналізована позиція законодавця щодо свободи сторін вирішити на власний розсуд питання щодо розподілу патенту та отримання від нього прибутку в процесі реорганізації. Запропоновано внести зміни до діючих законодавчих актів з метою врегулювання цього питання, адже обидві юридичні особи, які вийшли в результаті реорганізації, претендуватимуть на патент. Зокрема, обґрунтовується висновок, що найбільш логічним рішенням у даному випадку видається наступне: патент як папір, що встановлює право, переходить одній з юридичних осіб, що утворилися, і на цю юридичну особу, в тому випадку, якщо інша юридична особа, яка вийшла в результаті реорганізації, виявить бажання продовжувати виробничу діяльність у цьому напрямі, накладається обов'язок видати іншій юридичній особі безвідплатну ліцензію на увесь термін дії патенту.

У *підрозділі 3.3. «Звернення стягнення на майнові права інтелектуальної власності на їх об'єкти»* зазначається, що майнові права інтелектуальної власності знаходяться в цивільному обігу та можуть виступати предметом договірних відносин та, в зв'язку з цим, на них можуть покладатися юридичні наслідки укладення відповідних договорів. Визначено, що з диспозиції частини третьої ст. 424 ЦК України слідує, що майнові права інтелектуальної власності можуть, серед іншого, виступати предметом договору застави. Проаналізовані основні особливості та умови договору застави, специфічним предметом якого є майнові права інтелектуальної власності. Встановлено, що хоча саме право застави виникає з моменту укладення договору застави, заставодержатель власне не набуває прав на предмет застави. У разі, коли зобов'язання, забезпечене заставою, не виконане або виконане неналежним чином, заставодержатель лише набуває право звернення стягнення на предмет застави.

Досліджено, що позасудове звернення стягнення на предмет застави на підставі договору між кредитором і боржником, який може передбачати інші способи задоволення вимог кредитора за рахунок предмета застави, відмінні від передбачених законом. Зауважується, що однією з найважливіших умов

домовленості про позасудовий порядок звернення стягнення на заставлене майно, є визначення способів реалізації закладеного майна. Запропоновано, з метою спрощення позасудового порядку вирішення спору, в договорі визначити спосіб звернення стягнення на предмет застави. Таким способом звернення стягнення можна визначити ліцензійний договір. Перехід прав використання об'єктів інтелектуальної власності здійснюється з укладенням договору про заміну сторони в ліцензійному договорі або нового ліцензійного договору. При цьому підставою для реєстрації прав на майнові права інтелектуальної власності необхідно встановити ліцензійний договір.

Обґрунтовано можливість виділення двох способів передачі виключних прав: шляхом уступки і за допомогою надання дозволу використовувати об'єкт авторського права на підставі договору про передачу виняткових прав або договору про передачу невиключних прав.

Окрема увага присвячена способам переходу майнових прав інтелектуальної власності, на які звернено стягнення у виконавчому провадженні (проведення електронних торгів (як торгів за фіксованою ціною, так і електронних торгів із підвищенням ціни продажу), передача стягувачу за ціною третіх електронних торгів або за фіксованою ціною).

ВИСНОВКИ

У **Висновках** викладено найбільш вагомі результати дисертаційного дослідження, до яких належать такі:

1. Наступництво майнових прав інтелектуальної власності є повним або частковим переходом цих прав (їх частини) від носія цих прав до набувача на підставі закону або договору.

2. В ЦК України знайшов закріплення дуалістичний підхід: виключними правами визнаються лише майнові права; майнові права існують паралельно з немайновими правами (ст.424).

3. Вид правонаступництва визначається підставою його виникнення, а також видом майнового права інтелектуальної власності. Зокрема, на вид наступництва впливає вид ліцензії, яка може бути видана в зв'язку з переходом майнових прав. При цьому ліцензія є документом, який підтверджує право та порядок його використання, а договір є підставою для наступництва майнових прав інтелектуальної власності.

4. За своєю цивільно-правовою природою ліцензія є одностороннім правочином, що засвідчує намір ліцензіара надати повноваження на використання об'єкта інтелектуальної власності в обсязі, визначеному ліцензією. Тому у випадку її оформлення як окремого документа, для чинності ліцензії достатньо волевиявлення ліцензіара, спрямованого на надання прав на використання результату творчості іншій особі. Згода ліцензіата у такому

разі не вимагається. Проте, якщо ліцензія є складовою іншого цивільно-правового договору, надання їй юридичної сили потребує волевиявлення обох сторін договору.

5. Цивільний договір є найбільш поширеною підставою для наступництва прав на об'єкти інтелектуальної власності. Саме договір дозволяє найбільш повно узгодити інтереси власника та користувача об'єктом інтелектуальної власності, передбачивши особливості його використання конкретним суб'єктом. Договір про передання майнових прав інтелектуальної власності є єдиною договірною конструкцією, згідно з якою відбувається відчуження (передача) майнових прав інтелектуальної власності.

6. Оскільки використання об'єкта інтелектуальної власності можливе лише на підставі договору користувача з власником зазначеного об'єкта, то від змісту договору і залежить обсяг прав, що набуває наступник власника об'єкту інтелектуальної власності, і тип наступництва.

7. Ліцензія та ліцензійний договір співвідносяться таким чином: ліцензія – це правопідтверджуючий документ, а ліцензійний договір – це юридичний факт (підстава) для переходу майнових прав інтелектуальної власності.

8. Дослідження випадків переходу майнових прав (як-то: спадкування, внесення майнових прав до статутного капіталу, перехід майнових прав у разі реорганізації юридичних осіб) свідчить про часткове (сингулярне) наступництво цих прав.

9. Специфіка виключних прав впливає на особливості відносин щодо розпорядження виключними правами, а також обумовлює специфіку захисту виключних прав.

10. Вкладом до статутного капіталу господарського товариства виступає не сам по собі об'єкт інтелектуальної власності і не охоронний документ (патент, свідоцтво), а майнові права інтелектуальної власності на відповідний об'єкт. У разі внесення майнових прав інтелектуальної власності до статутного капіталу господарського товариства, останнє стає власником прав на відповідний об'єкт тільки на підставі укладеного договору про передачу (відчуження) майнових прав інтелектуальної власності на такий об'єкт.

11. Право на недоторканність і цілісність твору, створеного за замовленням, належить замовникові. Наявність між роботодавцем та працівником трудового договору не означає автоматичного визнання за роботодавцем майнового права на об'єкт інтелектуальної власності. Для того, аби цей об'єкт вважався власністю роботодавця, необхідно укласти окремий договір, в якому про це буде зазначено. Якщо ж такого договору не буде, то вважається, що об'єкт інтелектуальної власності належить працівнику і роботодавцю спільно.

12. Законодавець не визначає, яким саме чином повинні бути оформлені повноваження осіб, зазначених у ч.2 ст.439 ЦК України. Але виходячи з природи відносин, пов'язаних із правом інтелектуальної власності, у випадку уповноваження автором певної особи на охорону твору, автор повинен укласти з цією особою цивільно-правовий договір або зробити відповідне розпорядження у заповіті. У разі якщо автором не визначено таку особу, обов'язок охороняти недоторканність твору повинен переходити до спадкоємців автора на підставі прямої вказівки закону.

13. Допустимими доказами належності авторських прав можуть бути різні документи, в тому числі висновки, надані науковими чи експертними установами, укладені спадкодавцем ліцензійні договори про використання власного твору, договори про відчуження виключних прав або їх частини.

14. У разі реорганізації юридичної особи визначення обсягу майнових прав та наступництва, що переходить від однієї особи до іншої, повинно здійснюватися на підставі відповідного договору з урахуванням розподільчого балансу та передавального акту.

15. Найбільш ефективним способом позасудового захисту прав кредитора у разі звернення стягнення на майнові права інтелектуальної власності як предмету договору застави є укладення договору, зокрема, про заміну сторони в ліцензійному договорі або нового ліцензійного договору.

16. У випадку наступництва в патентних виключних правах вважається необхідним такий розподіл: патент як папір, що встановлює право, переходить одній з юридичних осіб, що утворилися, і на цю юридичну особу, в тому випадку, якщо інша юридична особа, що вийшла в результаті реорганізації, виявить бажання продовжувати виробничу діяльність у цьому напрямі, накладається обов'язок видати іншій юридичній особі безвідплатну ліцензію на увесь термін дії патенту.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ:

1. Бельтюкова Є.М. Договір як підстава наступництва об'єктів права інтелектуальної власності. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2017. № 5. С. 32-34.

2. Бельтюкова Є.М. До питання про передачу прав інтелектуальної власності до статутного капіталу господарських товариств. *Юридичний науковий електронний журнал Запорізького національного університету*. 2017. № 6. С. 78-81.

3. Бельтюкова Є.М. О необходимости исследования преемства в гражданском праве Украины. *Leges si Viata: международный научно-практический правовой журнал*. 2017. № 12(312). С. 19-23.

4. Бельтюкова Є.М. Договір про передавання виключних майнових прав інтелектуальної власності: цивільно-правовий аспект. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 11. С. 19-23.

5. Бельтюкова Є.М. Правова природа ліцензії на використання об'єктів права інтелектуальної власності. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія «Право». 2017. № 47. Т. 1. С. 101-103.

6. Бельтюкова Є.М. Особливості спадкування авторських прав в цивільному праві України. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія «Юридичні науки». 2017. № 5. Т.1. С. 78-81.

7. Бельтюкова Є.М. До питання про визначення поняття та природи права інтелектуальної власності в цивільному праві України. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія «Юридичні науки». 2017. № 6. С. 62-65.

8. Бельтюкова Є.М. Особливості спадкування майнових прав інтелектуальної власності. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 7. С. 5-9.

9. Бельтюкова Є.М. Договір про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності. *Місце юридичних наук у формуванні правової культури сучасної людини: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (22-23 грудня 2017 р., м. Запоріжжя)*. Запоріжжя: Запорізька міська організація «Істина», 2017. С. 122-125.

10. Бельтюкова Є.М. Авторські права на службовий твір. *Актуальні питання розвитку права та законодавства: наукові дискусії: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (15-16 грудня 2017 р., м. Львів)*. Львів, 2017. С. 43-35.

11. Бельтюкова Є.М. Юридична природа права на недоторканність твору (в аспекті спадкування). *Тенденції розвитку юридичної науки в інформаційному суспільстві: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (29-30 грудня 2017 р., м. Одеса)*. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2017. С. 65-67.

12. Бельтюкова Є.М. Договір колективного управління майновими авторськими і суміжними правами. *Актуальні проблеми правових наук в євроінтеграційному вимірі: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (15-16 грудня 2017 р., м. Харків)*. Харків: ГО «Асоціація аспірантів-юристів», 2017. С. 41-43.

13. Бельтюкова Є.М. Деякі аспекти наступництва майнових інтелектуальної власності, створених у співавторстві. *Міжнародна мультідисциплінарна конференція «Ключові питання освіти та науки: перспективи розвитку для України та Польщі» (20-21 липня 2018 р., м. Сталева Воля, Республіка Польща)*, Stalowa Wola: Izdevniecība «Baltija Publishing», 2018. С. 8-10.

АНОТАЦІЯ

Бельтюкова Є.М. Правове регулювання наступництва майнових прав інтелектуальної власності за цивільним законодавством України. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.03 – цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право. – Національний університет «Одеська юридична академія», Одеса, 2019.

Дисертація є першим у вітчизняній науці цивільного права спеціальним комплексним дослідженням наступництва майнових прав інтелектуальної власності за цивільним законодавством України.

Проаналізовані основні характеристики наступництва майнових прав інтелектуальної власності. Досліджені наукові позиції та законодавчі норми щодо поняття та видів наступництва майнових прав, а також процедури та обсягу наступництва майнових прав різними суб'єктами.

Окрема увага присвячена договірній формі наступництва майнових прав інтелектуальної власності. Висвітлені основні переваги договірної форми наступництва. Досліджені основні особливості та умови ліцензійного договору та ліцензії, договору про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності, договору про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності.

Проаналізовано позадоговірний порядок наступництва майнових прав інтелектуальної власності. Детально досліджено обсяг спадкування прав на об'єкти інтелектуальної власності. Визначені особливості спадкування майнових прав за законом та за заповітом. З'ясований порядок спадкування майнових прав об'єктів інтелектуальної власності за наявності декількох володільців на такий об'єкт. Проаналізовано наступництво майнових прав при реорганізації юридичних осіб. Встановлений порядок звернення стягнення на майнові права інтелектуальної власності.

Сформульовано пропозиції щодо вдосконалення законодавства України в сфері регулювання наступництва майнових прав інтелектуальної власності.

Ключові слова: інтелектуальна власність, майнові права, наступництво майнових прав об'єктів інтелектуальної власності, ліцензія, ліцензійний договір, реорганізація юридичних осіб, передавальний баланс, розподільчий акт, стягнення на майнові права інтелектуальної власності, спадкування майнових прав інтелектуальної власності.

АННОТАЦИЯ

***Бельтюкова Е.М.* Правовое регулирование преемственности имущественных прав интеллектуальной собственности по гражданскому законодательству Украины. – Рукопись.**

Диссертация на соискание научной степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.03 – гражданское право и гражданский процесс; семейное право; международное частное право. – Национальный университет «Одесская юридическая академия», Одесса, 2019.

Диссертация является первым в отечественной науке гражданского права специальным комплексным исследованием преемственности имущественных прав интеллектуальной собственности по гражданскому законодательству Украины.

В работе проанализированы основные характеристики преемственности имущественных прав интеллектуальной собственности. Исследованы научные позиции и нормы права относительно понятия и видов преемственности имущественных прав, а также процедуры и объемы преемственности имущественных прав различными субъектами.

Проанализирован внедоговорный порядок преемственности имущественных прав интеллектуальной собственности. Детально исследован объем наследования прав на объекты интеллектуальной собственности.

Определены особенности наследования имущественных прав по закону и по завещанию. Исследован порядок наследования имущественных прав объектов интеллектуальной собственности при наличии нескольких владельцев на такой объект. Проанализированы правопреемство имущественных прав интеллектуальной собственности при реорганизации юридических лиц, а также установленный действующим законодательством порядок обращения взыскания на имущественные права интеллектуальной собственности, судебная практика соответствующей категории дел.

Охарактеризованы договорная форма преемственности имущественных прав интеллектуальной собственности и ее основные преимущества. Исследованы основные особенности и условия лицензионного договора и лицензии, договора о создании на заказ и использовании объекта права интеллектуальной собственности, договора о передаче исключительных прав интеллектуальной собственности.

Проанализированы особенности перехода имущественных прав в порядке наследственного правопреемства, в том числе на основании завещания.

Исследуются понятия наследства, предложенные доктриной, а также судебная практика рассмотрения споров о наследстве.

Проанализированы наследование по закону в контексте наследования имущественных прав интеллектуальной собственности, круг лиц, которые могут наследовать исключительные права, права на обязательную долю и ее реализацию, а также проблемы, которые возникают при оформлении нотариусом наследственных прав, особенности наследования доли имущественных прав на объекты патентного права и селекции.

Исследованы преемственность имущественных прав интеллектуальной собственности при реорганизации юридических лиц, а также влияние формы реорганизации на объем и порядок перехода имущественных прав интеллектуальной собственности от правообладателя к его правопреемнику.

Проанализированы проблемы обращения взыскания на имущественные права интеллектуальной собственности и их объекты, в том числе в случае передачи их в залог, оценки имущественных прав в случае обращения на них взыскания и оформления перехода этих прав во внесудебном порядке.

Сформулированы предложения по совершенствованию законодательства Украины в сфере регулирования преемственности имущественных прав интеллектуальной собственности.

Ключевые слова: интеллектуальная собственность, имущественные права, преемственность имущественных прав объектов интеллектуальной собственности, лицензия, лицензионный договор, реорганизация юридических лиц, передаточный баланс, распределительный акт, взыскание на имущественные права интеллектуальной собственности, наследование имущественных прав интеллектуальной собственности.

SUMMARY

Bieltiukova I.M. Legal regulation of the continuity of property rights of intellectual property under the civil legislation of Ukraine. – Manuscript.

Dissertation for obtaining a scientific degree of the candidate of legal sciences in the specialty 12.00.03 – Civil Law and Civil Process; Family Law; International Private Law. – National University “Odessa Law Academy”, Odessa, 2019.

Dissertation is for the first time conducted in the national science of civil law with a special complex investigation of the continuation of property rights of intellectual property under the civil law of Ukraine.

The main characteristics of the continuation of property rights of intellectual property are analyzed. Author investigate of scientific positions and legislative

norms concerning the concept and types of continuity of property rights, as well as procedures and extent of continuity of property rights by various subjects.

Particular attention is paid to the contractual form of continuation of proprietary rights of intellectual property. The main advantages of contractual form of succession are highlighted.

The main features and conditions of the license agreement and the license, the contract on the creation of the order and use of the object of intellectual property rights, the agreement on the transfer of exclusive proprietary rights of intellectual property are investigated.

The features of the inheritance of property rights by law and by will are determined. The order of inheritance of property rights of intellectual property objects in the presence of several owners and such an object is determined. The continuity of property rights in the reorganization of legal entities has been analyzed. Author investigate established procedure for foreclosure of property rights of intellectual property.

Formulated conclusions on the improvement of Ukrainian legislation in the field of regulation of the continuation of property rights of intellectual property.

Key words: intellectual property, property rights, continuation of property rights of intellectual property objects, license, licensing agreement, reorganization of legal entities, transfer balance, distribution act, collection of intellectual property rights, inheritance of intellectual property rights.

Підписано до друку 31.05.2019 р. Формат 60х90/16.
Ум.-друк. арк. 0,9. Тираж 100 прим. Зам. № 1906-1а.

Видавець і виготовлювач ПП «Фенікс»
(Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 1044 від 17.09.02).
м. Одеса, 65009, вул. Зоопаркова, 25
Тел. (048) 7777-591.